

Decodarea imaginii spațiale în proza scurtă titeliană. O posibilă semiotică a teritoriului

Delia Badea *

DOI 10.62591/jhss.1.17.2026.art.6

Decoding the Spatial Imaginary in Sorin Titel's Short Prose. A Possible Semiotics of Territory

Abstract:

The study starts from the premise that a series of symbolic spatial figures operate in Sorin Titel's short prose as privileged metaphors for reading the fictional imaginary. At the same time, at a methodological level, the approach proposes a reconsideration of some postulated tensions in the field of current literary theory that have imposed the idea of an incompatibility between the concise regime of short prose and the epistemological demands of geocentric hermeneutic approaches. In this logic, the reading grid proposed here tests the way in which Sorin Titel's short prose supports a geocritical approach, aiming, to this end, to identify alternative strategies for representing space, other than ample descriptive accumulations. This perspective allows, ultimately, to focus on the way in which the geocritical lens shapes the reading of the selected texts and transforms it into a tool for decoding space.

Keywords: short fiction, Sorin Titel, geocriticism, topos, chora, spatial strategies

Proza scurtă – o provocare pentru abordările geocritice contemporane

Persistă, în câmpul teoriei literare actuale, ideea unei incompatibilități între regimul spațial al prozei scurte, caracterizat prin concizie, elipsă și economie descriptivă pe de o parte, și exigențele epistemologice ale noilor abordări hermeneutice de tip *geo* care, ancorate în paradigma *post spatial turn*, tind să instituie descrierea extensivă drept marker fundamental al spațializării discursului ficțional. Această perspectivă a impus concepția unei spațialități văzută ca „iluzie secundară” (Brosseau, 2008a: 420), rezultată dintr-un proces de lectură care necesită timp și care, prin urmare, se va regăsi în mod privilegiat în

* Research Scientist III, Romanian Academy – Timișoara Branch, “Titu Maiorescu” Institute
for Studies on Banat, deliabadea@gmail.com

pasajele descriptive ale romanelor¹. În opoziție, proza scurtă este un gen a cărui concizie limitează semnificativ posibilitățile de a reprezenta spațiul, fapt care a condus la o evidentă tendință de excludere a acestui segment din sfera abordărilor geocentrice.

Cu toate acestea, aportul teoriilor recente din sfera *geohumanities* și a naratologiei spațiale permite în prezent o reevaluare a unor strategii alternative de reprezentare a spațiului. În acest sens, intenția decodării imaginarului spațial propus de proza scurtă a lui Sorin Titel traduce o abordare a spațialității corpului prin prisma unor figuri spațiale simbolice, menite să activeze un regim distinct al producției spațiale: unul intensiv, bazat pe condensare figurativă și pe articularea unor dispozitive geosemiotice care organizează discursul narativ, produc efecte de sens și participă, implicit, la construcția imaginarului ficțional. Această dimensiune activă a spațialității răspunde definiției pe care Marc Brosseau o dă *chorei* ca loc relațional, capabil să producă efecte asupra celor care îl locuiesc (Brosseau, 2008b: 380). Ea se articulează totodată cu concepția formulată în naratologia spațială de Christiane Lahaie, potrivit căreia în proza scurtă spațiul nu se impune prin descrieri ample, ci prin funcția sa structurală și simbolică (Lahaie, 2009: 6). În acest sens, studiul de față se deschide înspre un domeniu transdisciplinar în care topografia devine limbaj, iar locul – o categorie a sensului.

În siajul acestor observații a prins contur prezumția că, departe de a opera doar ca fundal descriptiv, spațialitatea reflectată de proza scurtă titeliană acționează ca un catalizator al memoriei colective și, totodată, ca reper fundamental în procesul de defnire identitară a unei lumi. Totodată, în contextul în care producția academică geo-literară s-a diversificat accelerat în ultimele decenii, demersul de față își asumă o poziție clară: ne situăm în siajul direcției trasate recent de Michel Collot (Collot, 2014), privind mai degrabă înspre esența identitară și înspre imaginarul pe care spațiul ficțional le generează, dincolo de o condiționare strictă a perspectivei geocritice de prezența unor referenți geografici concreți (pe linie westphaliană)² (Westphal, 2000). Această delimitare teoretică permite focalizarea cercetării asupra modului în care lentila geocritică modelează lectura textelor selectate și o transformă în instrument de decriptare a spațiului ficțional titelian.

¹ Conceptualizarea spațiului drept „iluzie secundară” îi aparține geografului canadian Marc Brosseau care notează că spațiul ficțional nu este un dat imediat al textului, ci se constituie treptat, ca efect al procesului de lectură, acesta fiind de regulă asociat pasajelor descriptive. A se vedea: Brosseau, 2008a.

² În concepția lui Bertrand Westphal spațiile ficționale devin relevante prin raportare la referenții lor reali, cele două dimensiuni fiind considerate interdependente și reciproc modelatoare în procesul de configurare a reprezentărilor spațiale. Cf. Westphal, 2000.

Strategii de reprezentare a spațiului în proza scurtă titeliană. De la *cronotop* la *cronochora*.

Orice încercare de decodare a imaginarului spațialității implică, în mod tradițional, problematica raportului dintre spațiul ficțional și referenții săi empirici, precum și a mecanismelor care mediază articularea acestor două niveluri de referențialitate: pe de o parte, un spațiu geografic concret, susceptibil de a fi cartografiat, iar pe de altă parte, textualizarea sa (*id. est.* narativizarea) prin intermediul discursului narativ care tinde să-și proiecteze propriile constrângeri asupra realului.

Odată cu emergența noilor teorii din sfera *geohumanities*, asistăm la o deplasare semnificativă a accentului de la referentul obiectiv al spațiului la experiența subiectivă a locului, ceea ce implică depășirea acestei perspective exclusiv referențiale și cartografiabile asupra spațiului. În acest context teoretic, Marc Brosseau, autorul conceptului „romanelor-geografi” (Brosseau, 1996), aduce în prim plan distincția conceptuală dintre *topos* și *chora*, preluată și dezvoltată pe linia reflecțiilor lui Augustin Berque: *topos*-ul desemnează locul identificabil, localizabil și cartografiabil, asociat unei logici a recunoașterii și a reprezentativității (Berque, 1998; 2008) – spațiul care poate fi numit, descris și situat pe hartă. În schimb, *chora* indică locul înțeles ca relație și ca matrice generativă care nu se definește prin poziție, ci prin funcționalitate și capacitate de mediere. Aceasta desemnează modul în care locul participă activ la constituirea experienței și a relațiilor sociale, producând efecte asupra subiecților care îl locuiesc. Astfel, *chora* nu se referă la spațiul reprezentat, ci la un spațiu dinamic, activ, constitutiv al experienței locuirii (Berque, 2008). Recent, în prelungirea acestor reorientări din cadrul geografiei literare, Lionel Dupuy a formulat ideea că spațiul geografic și spațiul literar nu sunt entități separabile, ci componente interdependente ale unui imaginar geografic (*l’imaginaire géographique*) prin care lumea este percepută, interpretată și reconfigurată cultural. Această perspectivă se concretizează în formularea unui concept hibrid care extinde și resemantizează modelul cronotopului bachtinian – *cronochora* (*le chronochore*) (Dupuy, 2019). Aducând în prim plan triada subiect - narațiune – spațiu, teoreticianul francez definește această structură drept „chora corespunzătoare unui loc”³, adică acea dimensiune care integrează relațiile spațio-temporale neexplicitate de dimensiunea cartografiabilă a unui topos (Dupuy 2019: 154). Noul concept completează analiza spațiului literar, focalizând asupra modului în care experiența spațială este configurată narativ și relațional, în interiorul imaginarului geografic.

³ « Nous envisageons ici le chronochore comme la *chôra* correspondant à un lieu » (Dupuy 2019 : 154).

În această logică se poate observa faptul că în proza scurtă a lui Sorin Titel punerea în poveste a spațiului mizează tocmai pe o astfel de deplasare a accentului dinspre dimensiunea de *topos* cartografiabil înspre aceea de *chora*. Se configurează astfel perspectiva unui spațiu ficțional care nu se definește neapărat prin atributele sale geografice, ci privilegiază, în această etapă, potrivit concepției lui Marc Brosseau, dimensiunea relațională și efectele pe care anumite locuri le au asupra personajelor (Brosseau, 2008).

În acest context, deciptarea imaginarului spațial în proza scurtă titeliană mizează pe identificarea unor toposuri simbolice care operează ca centre axiologice, spații ale conștiinței sau structuri ale memoriei în textele interogate. Totodată, „pactul autobiografic și regionalist” (Simuț, 2015) despre care vorbește Ioan Simuț în cazul scrierilor lui Sorin Titel, traduce, în etapa prozei scurte, o evidentă interiorizare mnemonică a spațiului evocat. O serie de figuri spațiale simbolice specifice prozei titeliene din această etapă cartografiază o geografie afectivă în care locurile se (re)construiesc de fiecare dată din interior.

În siajul acestor observații voi încerca să argumentez faptul că, începând cu schițele și povestirile de debut reunite în volumele *Copacul* (1963) și *Valsuri nobile și sentimentale* (1967) și continuând cu nuvelele care dau substanță *Noptii inocenților* (1970), proza scurtă a lui Sorin Titel se structurează în jurul unor figuri spațiale dominante, cu funcție mnemonică și arhetipală. În acest context, reprezentarea spațiului ficțional se realizează printr-o serie de operatori care mobilizează mecanisme textuale recurente și generează efecte recognoscibile la nivel diegetic.

a. Figurile spațiale simbolice

Un prim operator relevant în reprezentarea spațiului în proza scurtă titeliană îl constituie figurile spațiale „condensate” (Debarbieux, 1995: 875), configurate sub forma unor *geosimboluri*. Acestea presupun organizarea universului ficțional în jurul unor „locuri înalte” care funcționează ca centre diegetice și noduri de iradiere simbolică. Mecanismul textual constă în comprimarea lumii reprezentate de prozator prin focalizarea sensurilor în jurul unor astfel de puncte privilegiate.

În textele titeliene de început o serie de indicatori topografici cu referențialitate deliberat atenuată asigură o conexiune difuză cu un spațiu geografic empiric. Semantica acestor repere se află în deplină consonanță cu tematica dominantă a prozei din această etapă – registrul cotidianului și al banalității existențiale. Toposuri comune – *cuina de vară*, *bodega de lângă cinematograful*, *chioșcul din colț*, *gara*, *librăria*, *vechiul aeroport* – funcționează ca repere spațiale, orientând lectura în interiorul unei geografii textuale imprecise, estompate. Interconectate, aceste toposuri conturează o maieutică geografică fecundă, care facilitează emergența treptată a unui teritoriu narativ – *Banatul titelian* (încă nenumit în această etapă).

Filtrate prin lentila unor astfel de figuri spațiale simbolice, spațiile se revelează de fiecare dată secvențial, fragmentar, prin perspective parțiale și medieri perceptivă (lumina difuză a farurilor unui camion, privirea filtrată printr-o fereastră prăfuită etc.), conturând un topos recognoscibil, dar încă refractar unei fixări cartografice riguroase. Astfel, proza scurtă titeliană propune un model de reprezentare fragmentară a spațiului, bazat pe acumulări progresive ale unor repere topografice non-referențiale, în care concretul cotidian devine suportul unei geografii literare deschise.

b. Toponimele ca pseudorepere

În aceeași direcție, se poate observa că toponimele prezente în eșantionul de texte studiat nu asigură nici ele, așa cum ne-am fi așteptat, o ancorare a acțiunii într-un spațiu determinat, riguros cartografiabil. O analiză a distribuției toponimelor în volumul de debut relevă o prezență redusă a acestora: în cele 21 de schițe și povestiri reunite în volumul *Copacul* se pot identifica doar șapte oiconime – *Timișoara, Reșița, Bolvașnița, Carpen, Făget, Turnu-Severin și București*. Acestea funcționează de fiecare dată ca repere intermediare în călătoria personajelor, fără a oferi indicii concrete privind punctul de plecare sau destinația finală a acestora. În ciuda dimensiunii lor cartografiabile, funcția acestor elemente în text este așadar mai degrabă a unor (pseudo)repere vagi, menite să declanșeze un mecanism al recunoașterii culturale și geografice.

O asemenea strategie poate fi pusă în relație cu reflecțiile lui Christiane Lahaie, pe marginea sintagmei de „atlas al cititorului” (*l’atlas du lecteur*) (Lahaie, 2009), potrivit cărora scriitorii mizează pe un fond de cunoștințe geografice și culturale preexistente, pe care prezența unor astfel de indici topografici le reactivează și le reorganizează permanent pe parcursul procesului lecturii. În proza titeliană, toponimele amintite funcționează tocmai ca declanșatori ai unor astfel de „atlase interioare”, invitând cititorul să completeze și să articuleze un spațiu ficțional doar schițat textual.

O serie de de indici topografici locali (precum, spre exemplu, *Dealul Cerului* din nuvela eponimă) completează registrul toponimelor spațiale în proza scurtă interogată. Aceștia operează ca markeri ai unei geografii intime, accesibile doar celor familiarizați cu spațiul de confluență dintre Banat și Ardeal în care evoluează personajele titeliene.

Toate aceste elemente participă la configurarea unui model de spațialitate indirectă în proza scurtă titeliană, în care referința geografică este sistematic estompată, iar citirea spațiului ficțional presupune activarea unor „hărți mentale” dinamice, în direcția cognitivismului promovat de Marie-Laure Ryan (Ryan, 2016).

c. **Figurile retorice ale spațiului (spațiile-sinecdocă)**

O alternativă viabilă în reprezentarea spațiilor în contextul conciziei textelor interogate aici vizează prezența „spațiilor-sinecdocă”³ (Debarbieux, 1995b: 98), prin intermediul cărora un teritoriu extins este reprezentat printr-un topos emblematic. Mecanismul textual este în acest caz unul retoric: partea substituie întregul, iar detaliul local devine expresia condensată a unei întregi geografii spațiale.

Concret, în economia universului titelian *casa copilăriei* fixează un astfel de „loc înalt”. Aceasta organizează întregul univers ficțional, proiectând imaginea unui Banat personal, rezultat din suprapunerea între un spațiu real, recuperat din memorie și un altul, imaginat. Figura casei operează astfel ca un *axis mundi*, asigurând matricea din care toate personajele își extrag energia:

- În casa asta ai să-ți aduci nevasta, îi spunea el copilului, apoi o să vă faceți o casă nouă. Să nu aruncați tot lemnul. O parte din el poate să-ți fie de folos la casa nouă. Noi atunci vom fi în pământ dar tu n-ai de ce să te sperii. Noi tot în locurile astea o să fim. Iar tu în casa asta ai să crești, în casa asta... (Titel, 2005: 334)

După cum observă Elisabeta Lasconi, în proximitatea modelului oferit de *Amințirile...* lui Creangă, și în cazul lui Sorin Titel „cronotopii fundamentali și inseparabili sunt *satul* și *casa*” (Lasconi, 2000: 20). Citită prin prisma unor astfel de figuri spațiale centrale, proza scurtă analizată aici configurează o posibilă „geografie a sinelui”, în sensul propus de Jacques Lévy, pentru care spațiul nu este un cadru neutru, ci o dimensiune constitutivă a identității și a experienței subiective (Lévy, 1995: 12). În această logică, Banatul titelian poate fi citit ca o formă particulară de „egogeografie” (Lévy, 1995: 12), în care spațiul ficțional transcende rolul de simplu decor și devine o proiecție a interiorității, configurând relația de interdeterminare dintre teritoriu și cei care îl locuiesc.

Totodată, această perspectivă permite decodarea imaginarului spațial al prozei scurte titeliene sub umbrela unui concept recent propus de școala geocritică franceză: *autobiogeografia* (*autobiogéographie*) (Collot 2025). Conceptul a stârnit în ultimii ani interesul cercetătorilor din zona psihogeografiei, tocmai pentru că surprinde existența unor astfel de legături fine dar complexe care se stabilesc între text, biografia autorului și un anumit spațiu geografic.

³ Una dintre tezele centrale ale studiului lui Bernard Debarbieux intitulat *Le lieu, le territoire et trois figures de rhétorique* este aceea că locul funcționează ca o figură de stil prin care un teritoriu este reprezentat sau evocat. Astfel, sinecdoca devine un model de funcționare a unui topos emblematic, care condensează un întreg teritoriu. (Debarbieux, 1995).

O asemenea grilă de lectură devine cu atât mai productivă cu cât permite evidențierea modului în care figuri spațiale emblematică, precum casa copilăriei, concentrează un întreg teritoriu autobiografic, apropiat de ceea ce Erving Goffman definea prin conceptul de „Umwelt” – spațiul intim, personalizat, al fiecărui individ (Goffman, 1986). Printr-un mecanism de condensare afectivă și identitară, o serie de experiențe spațiale se sedimentează în proza titeliană într-un spațiu originar, care orientează și susține permanent discursul diegetic.

d. Traseul personajelor și logica drumului

Pe de altă parte, configurarea spațiului prin traseele personajelor introduce, în proza lui Sorin Titel, o dimensiune dinamică a reprezentării, în care spațialitatea nu mai operează prin repere topografice fixe, ci prin desfășurări secvențiale. *Drumul* devine în acest context strategia narativă privilegiată de articulare fragmentară a spațiului: el nu oferă o imagine globală, ci produce, dimpotrivă, o serie de decupaje succesive, dependente de mișcarea personajelor și de perspectiva diegetică propusă. În termenii tipologiei conturate de Marie-Laure Ryan, această manieră de reprezentare a spațialității corespunde conceptului de „tour strategy” (Ryan, 2016) prin care spațiul este revelat dintr-un punct de vedere mobil (al naratorului / personajelor), urmând de fiecare dată traseul unui observator. Proza titeliană privilegiază net această perspectivă, refuzând deliberat sinteza cartografică în favoarea unor experiențe spațiale fragmentate.

Nuvela *Drumul (Noaptea inocenților)* este, în acest sens, relevantă pentru modul în care un element aparent banal al peisajului se încarcă cu valențe simbolice ce îi conferă statutul de extensie a conștiinței personajului central. Vizibil doar fragmentar, în lumina farurilor, drumul parcurs în noapte se dezvăluie treptat, ca un spațiu discontinuu, reconstituit dintr-o succesiune de apariții efemere. Se configurează astfel o veritabilă geografie emoțională, în care fragmentele de drum, abia perceptibile, devin ecouri ale incertitudinii personajului:

Matei privea drumul care se întindea până departe. Pe măsură ce mașina înainta, Farul înghițea și el din întuneric. Dincolo de lumina lui galbenă și rece era întuneric de nepătruns. Lumina descoperea doar drumul zgrunțuros și înghețat (...) și drumul era mereu același. (...) Nefârșitul drumului pătrundea în el, înfiorându-l. (Titel 2005: 328).

În acest sens, descrierea drumului funcționează ca un dispozitiv de fragmentare a spațiului, activând un întreg imaginar al trecerii și al transformării.

Coregrafia personajelor și sintaxa spațiului narativ se construiesc astfel în tandem, prin aceste poziționări succesive ale personajelor în toposuri simbolice unde orientarea este mereu provizorie, iar sensul se (re)constituie retrospectiv. Deplasarea generează conexiuni între

episoade, marchează praguri și produce devenire. Drumul funcționează ca vector structurant al experienței personajelor, iar spațiul este revelat progresiv, evocarea substituindu-se descrierii.

e. Verticalizarea spațiului

În proza lui Sorin Titel verticalizările spațiului sunt strategii narrative fundamentale prin care coordonata spațială a locurilor este permanent suprapusă unei axe temporale, generând o reprezentare stratificată a spațiului ficțional. Efectul constă în faptul că, dincolo de actualitatea sa concretă, spațiul titelian este perceput ca un palimpsest în care se acumulează și coexistă urmele trecutului. În acord cu principiile geocriticii formulate de Bertrand Westphal, viabilitatea spațiului derivă tocmai din această „verticalizare” care îi conferă o dimensiune stratigrafică esențială (Westphal, 2007: 200).

În acest cadru, *casa* și *copacul* devin figurile spațiale privilegiate ale unor astfel de temporalizări ale spațiului. Reunind sub același acoperiș mai multe generații, casa copilăriei consfințește înrădăcinarea într-un teritoriu resimțit ca identitar și deschide spațiul înspre sedimentare și rememorare. În mod particular *pivnița* și *podul casei* – spații liminale, depozitare ale trecutului – puntează în textele prozatorului astfel de instanțe spațiale privilegiate, articulând o lume ce închide o alta: un **microcosmos retras**, organizat în jurul unor obiecte simbolice, generând o geografie multistratificată, așa cum se întâmplă în nuvela *Zborul*:

Cu chiu cu vai, se strecură prin deschizătura destul de strâmtă a ușii și, în sfârșit, ajunse în pod. Aceasta era o lume nouă, și inima îi bătea să se spargă. Podul era plin de geamantane vechi în care erau cărți cu coperte groase de carton negru, cărți pe jumătate roase de șoareci. Mai erau în pod o pereche de pantofi fără tocuri, două roți de biciclete fără spițe, un sac cu pânza roasă și mâncată de șoareci, o icoană cu o sfântă cu inima roșie scoasă din piept și cioburile unei oglinzi sparte. (Titel, 2005: 100).

Totodată, prezența arborilor instituie o verticalitate stabilizatoare și organică în proza scurtă a lui Titel. *Copacul* este elementul care „ține” lumea titeliană, garantându-i continuitatea genealogică și ancorarea în acest teritoriu. În multiplele sale ipostaze – *părul*, *salcia*, *prunul*, *socul* – acesta încorporează simbolistica rădăcinilor și a ascendenței, consolidând relația dintre identitate și „universurile simbolice” ale indivizilor, despre care vorbește și Guy Di Méo (Di Méo, 2008). De altfel, așa cum remarcă Elisabeta Lasconi, prezența arborilor constituie unul dintre „secretele imaginarului titelian”, aceștia funcționând ca purtători de semnificații diferențiate simbolice: arbori feminini (*salcia*, *teiul*), arbori masculini (*socul*) sau figuri cu valoare androgenă, capabile să depășească determinările binare (Lasconi, 2000: 59).

În nuvelele din volumul *Copacul*, „părul din mijlocul ogrăzii” reprezintă un *axis mundi* vegetal, un totem al continuității și al memoriei,

în jurul căruia se organizează experiențele colective și individuale ale personajelor. Funcția sa nu este doar simbolică, ci și narativă: copacul coagulează practici cotidiene, ritualuri și memorări, devenind martorul unor istorii familiale care traversează generațiile. La umbra sa se consumă cele mai importante episoade ale vieții domestice, iar memoria asociată acestuia coboară până în straturi temporale îndepărtate, recuperând figuri emblematice ale universului titelian – baba Iulia, „bunica bunicii” pe care „o știa tot Imperiul Austro-Ungar” (Titel, 2005: 139) e una dintre acestea. Hoță de cai în tinerețe, ea devine arhetipul unei lumi.

În acest mod, mecanismul verticalizării devine evident: spațiul nu mai este un simplu decor, ci operează ca vector și suport al memoriei narrative, iar straturile temporale coexistă și comunică. Această înscriere a spațiului în timp funcționează ca principiu organizator al narațiunii, transformând spațiul ficțional titelian într-un cronotop complex, în care temporalitatea este încorporată în materialitatea locurilor.

Concluzii

Fără a avea pretenția exhaustivității, demersul de față și-a propus să semnaleze viabilitatea unor strategii alternative de reprezentare a spațiului ficțional, altele decât acumulările descriptive ample. În acest sens, analiza imaginarului spațial din proza scurtă a lui Sorin Titel permite formularea câtorva concluzii care reconfigurează raportul dintre concizia acestui segment literar și potențialul său de reprezentare a spațialității.

În primul rând, studiul infirmă teza existenței unor incompatibilități insurmontabile între proza scurtă și abordările hermeneutice de tip geocentric, demonstrând că absența descrierilor ample nu echivalează cu o diminuare a funcției spațiului. Interogarea prozei scurte titeliene a condus la identificarea unor strategii alternative, de natură intensivă și condensată, de construire și de reprezentare a locurilor în interiorul discursului narativ. Spațiul nu mai este produs prin acumulări descriptive, ci evocat prin intermediul unor dispozitive geosemiotice care organizează acțiunea și generează sens.

În acest context, proza scurtă titeliană se distinge printr-un model de reprezentare indirectă și fragmentară a spațiului, în care referința topografică este deliberat estompată, iar orientarea este delegată cititorului. Figurile spațiale simbolice, toponimele rare și aluzive, spațiile-sinecdocă sau traseele personajelor configurează o geografie textuală deschisă, care funcționează printr-o rețea de noduri semnificante. Spațiul devine astfel o categorie relațională, interiorizată, mnemonică, apropiată de conceptul de *cronochora*: el modelează identitatea personajelor și dinamica narativă deopotrivă.

O altă concluzie a acestui studiu vizează evidențierea caracterului activ al spațialității: în proza lui Titel, spațiul nu este un simplu cadru, ci o instanță productivă, care articulează dimensiuni sociale, afective, identitare și mitopoetice. Banatul titelian e o construcție imaginară situată la intersecția dintre memorie, experiență și ficționalizare.

Strategiile de reprezentare a spațiului identificate în acest studiu – condensarea figurativă, activarea „atlasului cititorului”, reprezentarea spațiului prin tehnica „tour strategy”, utilizarea spațiilor-sinecdocă sau verticalizarea spațiului – converg în direcția configurării unei posibile semiotici a teritoriului, în care locul devine purtător de sens și operator al memoriei.

În fine, cercetarea propune o deplasare de accent în lectura spațiului ficțional: de la o perspectivă mimetic-descriptivă, centrată pe referențialitate, înspre una orientată spre funcția simbolică și relațională a locului. În acest sens, proza scurtă titeliană o oferă un teren fertil pentru explorarea unor forme alternative de spațializare literară, în care teritoriul nu este reprezentat, ci semnat, iar perspectiva geocritică s-a dovedit a fi o grilă de lectură viabilă, sensibilă în mod particular la modul în care locul produce semnificație în interiorul discursului narativ.

REFERINȚE:

- Berque, Augustin, *Chorésie*, în : « Cahiers de géographie du Québec », vol. 42, n° 118, 1998, p. 437-448.
<https://www.scribd.com/document/231612653/Choresie-Augustin-Berque-CGQ-pdf>; accesat la: 12.04.2026;
- Berque, Augustin, *Du topos à la chôra ou comment lire Bukowski en géographe*, 2008; articol disponibil online : <https://www.erudit.org/fr/revues/cgq/2008-v52-n147-cgq2960/029869ar/>; accesat la: 01.05.2026;
- Brousseau, Marc, *Des romans-géographes. Essai*, Paris, L'Harmattan, 1996.
- Brousseau, Marc (a) *L'espace littéraire en l'absence de description. Un défi pour l'interprétation géographique de la littérature*, în: « Cahiers de géographie du Québec » Volume 52, numéro 147, décembre 2008, p. 420; articol disponibil online: <https://www.erudit.org/fr/revues/cgq/2008-v52-n147-cgq2960/029869ar/>; accesat la:18.03.2026.
- Brousseau Marc (b), *The Traps: Bukowski as Interpreter of Cornered Lives*, în: *Anglia*, vol. 128, n° 2, 2008, p. 380-397.
- Collot, Michel, *Pour une géographie littéraire*, Paris, Éditions Corti, 2014.
- Collot, Michel, *Autobiogéographies & Écobiographies*, 2024, disponibil online : <https://geographielitteraire.hypotheses.org/>; accesat la : 12.03.2026
- Debarbieux, Bernard (a), *Imagination et imaginaire géographiques*, în : A. Bailly, R. Ferras, D. Pumain (dir.), *Encyclopédie de la géographie*, Paris, Economica, 1995, p. 875-888.
- Debarbieux, Bernard (b) *Le lieu, le territoire et trois figures de rhétorique*, în :« L'Espace géographique», 24(2), 1995, p. 97-112 ; disponibil online:

https://www.persee.fr/doc/spgeo_0046-2497_1995_num_24_2_3363; accesat la: 14.04.2026.

Di Méo, Guy, *Le rapport identité/espace. Eléments conceptuels et épistémologiques*, 2008; disponibil online : <file:///Users/user/Desktop/Identite-Reims.pdf>; accesat la: 01.05.2026.

Dupuy, Lionel, *L'imaginaire géographique. Essai de géographie littéraire*, Presses de l'Université de Pau et des Pays de l'Adour, 2018.

Goffman, Erwin, *Frame Analysis*, Northeastern University Press, 1986.

Lahaie, Christiane, *Ces mondes brefs - Pour une géocritique de la nouvelle québécoise contemporaine*, Québec, Éditions L'instant même, 2009.

Lasconi, Elisabeta, *Oglinda aburită, oglinda lucioasă. Sorin Titel. Universul creației*, Timișoara, Editura Amarcord, 2000.

Lévy, Jacques, *Égogéographies : matériaux pour une biographie cognitive*, Paris, L'Harmattan, 1995.

Ryan, M. L., Foote, K., Azaryahu, M., *Narrating Space / Spatializing Narrative: Where Narrative Theory and Geography Meet*, Columbus, Ohio State University Press, 2016.

Simuț, Ion *Sorin Titel între europenismul și regionalismul prozei*, în: „Cultura”, nr 543, noiembrie, 2015.

Titel, Sorin, *Opere, I, Schițe și povestiri. Nuvele. Romane*, Text stabilit, cronologie, note, comentarii, variante și repere critice de Cristina Balinte, *Prefață* de Eugen Simion, București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Westphal, Bertrand (dir.), *La Géocritique. Mode d'emploi*, Limoges, Presses Universitaires de Limoges, 2001.

Westphal, Bertrand *La Géocritique. Réel, fiction, espace*, Paris, Éditions de Minuit, coll. « Paradoxe », 2007.